

EKOLOGISKT LANTBRUK GYNNAR BIOLOGISK MÅNGFALD

- **Biologisk mångfald är ett resultat av många samspelande faktorer. Ekologiskt lantbruk har många av de beståndsdelar som främjar biologisk mångfald i odlingslandskapet.**
- **Då kemiska bekämpningsmedel inte används ökar variationen, säkerheten och tillgången på föda för smådjur och fåglar.**
- **Den biologiska mångfalden påverkas också positivt av vallodling, betande djur, stallgödselspridning och en mindre specialiserad växtodling.**
- **Resultatet är fler fåglar och vilda växtarter på ekologiskt drivna än på jämförbara konventionella lantbruk, enligt flera utländska undersökningar.**

Allt fler djur och växter på jorden förlorar den livsmiljö de behöver för att leva och fortplanta sig. Uppemot 10% av antalet arter på jorden försvinner på ett decennium. I Sverige räknar man med att 2000 arter är mer eller mindre akut hotade.

Jordbruket har förändrats starkt under efterkrigstiden, vilket har inneburit högre avkastning i produktionen och specialisering. Detta har möjliggjorts genom användning av handelsgödsel och bekämpningsmedel samt genom förädling och annan ny teknik.

Förändringarna har dock inneburit försämrade livsbetingelser för vilda växter och djur i kulturlandskapet och att många livsmiljöer försvunnit. En stor del av ängs- och hagmarkerna är t ex borta eller hävdas inte längre. Många småbiotoper, ett samlingsnamn för t ex åkerholmar, öppna diken och märkegravar, är också försvunna.

Tabellen nedan jämför Jordbrukssverige 1944 med Jordbrukssverige 1994 och ger en bild av utvecklingens spår i landskapet.

JORDBRUKSSVERIGE 1944 OCH 1994, EXEMPEL PÅ FÖRÄNDRINGAR

	1944	1994
Åkerareal, milj ha	3,7	2,8
Ängs och betesmark, milj ha	0,9	0,5
Antal jordbruk, tusental	414	90
Medelareal/jordbruk, ha	9,4	30,9
Antal sysselsatta, tusental	2081	90
Antal mjölkkor, tusental	1700	509
Mjölkkavkastning/ko och år, ton	2,5	8,0
Antal grisar, tusental	1000	2328
Antal hästar, tusental	604	200
Avkastning vete/ha, ton	2,3	5,8
Antal traktorer, tusental	21	167

Källa: SCB; Statistisk årsbok för Sverige 1944, Jordbruksräkningen år 1944, Jordbruksstatistisk årsbok 1995. Från Naturskyddsföreningen, rapport 9304, 1995.

ÅKERLANDSKAPETS FÅGLAR MINSKAR

I både Danmark och England har man iakttagit stora förändringar i de fågelpopulationer som är knutna till jordbrukslandskapet. Populationen av t ex sånglärka i England har enligt observationer och beräkningar minskat med en miljon häckande par, eller 54% mellan åren 1970 och 1990.

Det saknas svenska undersökningar om odlingsystemets betydelse för den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet. I Danmark, med odlingslandskap på två tredjedelar av landytan, har däremot omfattande undersökningar genomförts.

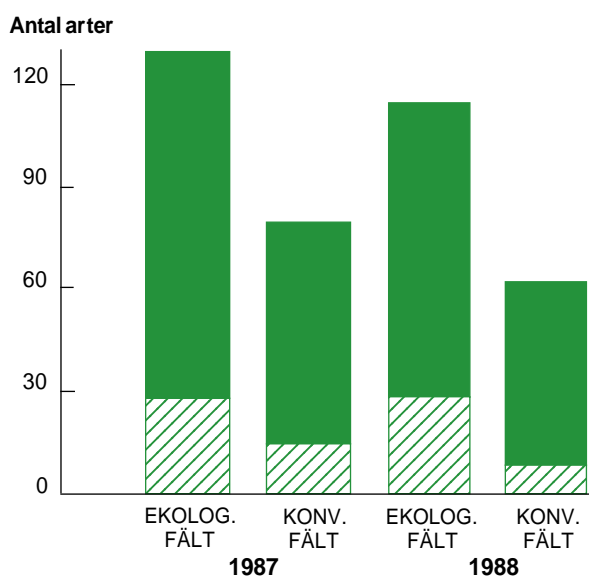
Upphov till studierna var just den starka tillbakagången av flera av kulturlandskapets fågelarter. Liknande undersökningar har bekostats av jordbruksministeriet och WWF i Storbritannien. Det finns även studier av mindre omfattning från andra länder. Resultaten visar på tydliga tendenser och principer som sannolikt har giltighet även under svenska förhållanden.

De danska undersökningarna inleddes med fågelstudier på 31 gårdspår; den ena gården i paret var ekologiskt odlad och den andra konventionellt,

men i övrigt så lika varandra som möjligt. Fågelstudierna följdes sedan upp med inventeringar av

ANTALET VÄXTARTER PÅ ÖKOLOGISK RESPEKTIVE KONVENTIONELL ÅKERMARK

Fylld stapel visar förekomst på upp till 50% av fälten och streckad del av stapeln förekomst på mer än 50% av fälten.

Efter Hald och Reddersen 1990

flora, insekter och andra smådjur på samma platser. Specialstudier av gulsparvar gjordes också.

Skillnad i födotillgång viktigast

Forskarna fann att många av de fågelarter som minskat kraftigt i Danmark var vanligare på de ekologiska fälten. Antalet individer var också högre; de konventionella gårdarna hade bara en individdensitet av 37-51 procent jämfört med de ekologiska. Gulsparvar fanns i större antal på de ekologiska fälten och de fick också fler ungar där.

Studierna av flora och fauna visar att det fanns mer föda och att tillgången var stabilare och mer varierad på de ekologiska gårdarna. I genomsnitt fanns 29 växtarter/2m² på en ekologisk åker att

jämföra med 17 arter före och 12 arter/2m² efter ogräsbekämpning på en konventionellt odlad åker. De ekologiska fälten hade också nästan alltid en rikare fauna av insekter och andra smådjur.

De brittiska undersökningarna var upplagda på ett likartat sätt. Här specialstuderades sånglärkan, som var signifikant mycket vanligare på de ekologiska fälten. Häckningsresultatet var också bättre och ungarna i bättre kondition på de ekologiska gårdarna.

Slutsatserna i undersökningarna är i allt väsentligt helt samstämmiga när man konstaterar att ekologiskt lantbruk ger en rikare, stabilare och mer varierad förekomst av de flesta växter, insekter och fåglar.

DÄRFÖR GYNNAR EKOLOGISKT LANTBRUK DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN

Utan bekämpningsmedel

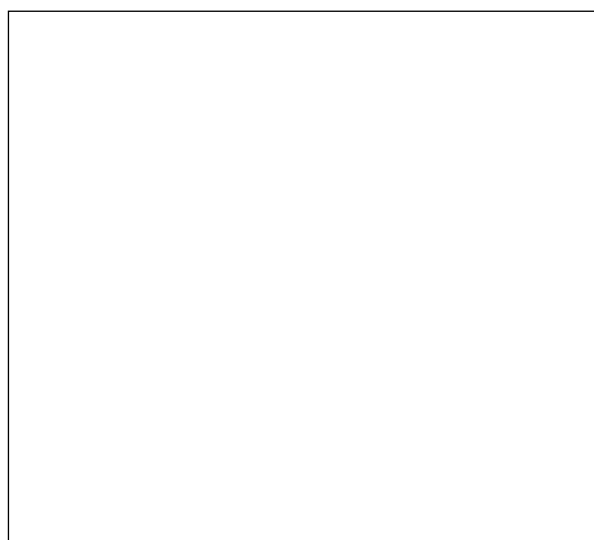
De kemiska bekämpningsmedel som används i konventionellt jordbruk kan åstadkomma en direkt utslagning av känsliga växt- och djurarter, men har också en indirekt effekt på artrikedomen i odlingslandskapet. Det är den indirekta effekten som är allvarligast. Genom användning av bekämpningsmedel *minskar man drastiskt jordbrukssystemets biologiska bärkraft (försörjningsförmåga)* därför att tillgången på föda (ogräsfrön, insekter, smådjur) och skydd för den vilda faunan allvarligt försämras. Ekologiskt lantbruk har en stor fördel eftersom bekämpningsmedel inte används.

Användningen av bekämpningsmedel påverkar också förutsättningarna för pollinerande insekter. Bin och humlor är beroende av blommande växter under hela växtsäsongen och används inte bekämpningsmedel ökar mängden blommande ogräs.

Betande djur

En majoritet av lantbruken med ekologisk växtodling har djur, vanligtvis idisslare. På gårdar där även djurhållningen är ekologisk (jan 1996 drygt 1000 besättningar) innebär det att djuren vistas ute

hela växtsäsongen och ofta mer – vilket även har stor betydelse för det biologiska livet.

Mindre specialisering

En varierad odling och produktion har många positiva värden för den biologiska mångfalden. Omväxlingen mellan olika grödor ger ett större utbud av olika typer av livsmiljö, föda och skydd för det vilda livet. Behovet av kemisk bekämpning i produktionen minskar också. Ekologiskt lantbruk bygger på en diversifierad odling där vallen har en viktig plats i odlingsystemet.

ÅTGÄRDER PÅ GÅRDSNIVÅ

Värna småbiotoperna!

Många arter är beroende av småbiotoperna för sin överlevnad och ett stort antal av jordbrukslandskapets arter är knutna hit. Förutom att vara en viktig livsmiljö är de även betydelsefulla för spridningen av vilda arter i jordbrukslandskapet. Bevara och var rädd om de småbiotoper som finns på Din gård!

Kantzonen viktig

Obesprutade kantzoner är ett steg på vägen mot en ökad biologisk mångfald och diskuteras i dag mycket. Ett rikt liv av vilda växter och djur i vårt kulturlandskap handlar dock om mer än bara åkerns kantzoner. Av de utländska undersökningarna kan vi lära att hela åkermarkens skötsel är

viktig för många arter; lärkor och gulspårvar är exempel på detta.

Lär Dig mer!

Vi kan som ekologiska lantbrukare glädjas över att våra gårdar har ett bra utgångsläge för att ge vilda växter och djur goda livsbetingelser. Det finns dock alltid anledning att lära sig mer och att fundera över hur man kan göra ytterligare förbättringar.

Länstyrelserna kan nu inom ramen för Miljöstödsprogrammet erbjuda gratis rådgivning om biologisk mångfald hemma på Din gård. Det är en utmärkt möjlighet att få sakkunnig hjälp att förbättra mångfalden enligt de förutsättningar som gäller just hos Dig.

KÄLLOR:

Hald, A.B. & Reddersen, J. 1990. *Fugleføde i kornmarker – insekter og vilde planter. Undersøgelser på konventionelle og økologiske landbrug 1987-88*. Miljøprojekt nr. 125, Miljøministeriet, Miljøstyrelsen. 112 pp

Petersen, B.S. & Nöhr, H. 1992. *Pesticiders indflydelse på gulspurvens levevilkår. En sammenlignende undersøgelse af yngelsesucces og vinterforekomst i landbrugsområder med og uden anvendelse af bekaempelsesmidler*. Bekaempelsesmiddelforskning fra Miljøstyrelsen nr. 1 1992, Miljøministeriet, Miljøstyrelsen.

Petersen, B.S., Falk, K., & Bjerre, K.D. 1995. *Yellowhammar studies on organic and conventional*

farms. Comparative analyses of clutch size, nestling growth and foraging behaviour in relation to pesticide sprayings. Bekaempelsesmiddelforskning fra Miljøstyrelsen. Miljøministeriet, Miljøstyrelsen.

British Trust for Ornithology, 1995. *The effect of Organic Farming Regimes on Breeding and Winter Bird Populations*, Parts I -IV, BTO Research Report No.154.

Schönning, M. och Richardsdotter-Dirke, M. *Ekologiskt och konventionellt jordbruk – skillnader i biologisk mångfald och livsmedelskvalitet* Naturskyddsföreningen, Rapport 9304, 1995.

PRODUCERAD AV ÖKOLOGISKA LANTBRUKARNA I SVERIGE

Fler exemplar kan beställas kostnadsfritt per telefon 018-10 10 06 eller fax 018-10 10 66

Text: Marianne Schönning Foto: André Maslennikov, Litti le Clercq

Ekologiska Lantbrukarna i Sverige är de ekologiska böndernas fackorganisation. Förbundet arbetar för en ekologisk inriktning på jordbrukspolitik, forskning och utbildning. Andra uppgifter är att påverka regler och kontroll av ekologiskt lantbruk och att hålla den ideologiska debatten levande. Ekologiska Lantbrukarna ger ut tidskriften Ekologiskt lantbruk. Förbundet har lokal verksamhet i de flesta län.

För ytterligare information kontakta: Ekologiska Lantbrukarna i Sverige, Sågargatan 10 A, 753 26 Uppsala, tel 018-10 10 06